

Vooraf

Mede onder invloed van de eindtermen krijgt leren leren de laatste tijd meer en meer aandacht in het basisonderwijs en in (de eerste graad van) het secundair onderwijs. Over de praktische invulling ervan wordt echter nog vaak in het duister getast. In de inleiding op dit themanummer rond *zelfsturend-zelfstandig leren* wijst Luc Vercammen op de 'pittige' discussies die de redactie van *Vonk* heeft gevoerd over de plaats van dit thema binnen een vakdidactisch tijdschrift voor Nederlands. Resultaat: tal van inspirerende bijdragen uit alle onderwijsvormen en -niveaus in een dubbeldik nummer dat vanwege productie-technische redenen in twee delen verschijnt. De artikels zijn op een ietwat artificiële manier over de twee nummers verdeeld: in deze *Vonk* ligt het accent op leren leren, terwijl in nummer 2 meer aandacht gaat naar zelfstandig werken.

De boodschap die we in beide *Vonken* duidelijk willen meegeven, is dat Nederlands weliswaar een belangrijke rol speelt bij leren leren, maar dat het geen zin heeft als de leerkracht Nederlands alleen aan de kar trekt. Net zomin als een module of een apart vak 'leren leren' de verhoopte resultaten blijkt op te leveren. Om te slagen, moet leren leren door **alle** leerkrachten aangepakt worden, zoveel is zeker. Dat de didactici van de positief-wetenschappelijke vakken (aan wie we de inleiding van Luc Vercammen voorgelegd hebben) het daar roerend mee eens zijn, kunt u heren in de standpuntenrubriek *Grof geschud* en in de bijdrage van (bioloog) Willy Sleurs.

LUC VERCAMMEN: *Leren leren en het vak Nederlands. Koele minnaars?*

In het perspectief van leerlinggericht vaardigheidsonderwijs moet volgens Luc Vercammen gewerkt worden aan een schoolspecifieke en schoolbrede aanpak van leren leren. Dat houdt in dat een centrale longitudinale leerlijn van het eerste tot het zesde jaar secundair onderwijs ontworpen wordt waarop alle vakdidactische leerlijnen zich enten. De auteur illustreert deze visie met een casebeschrijving van de school waar hij pedagogisch directeur is: het Sint-Ritacollege in Kontich, een grote aso-school ten zuiden van Antwerpen. Hij licht achtereenvolgens toe hoe de globale leerlijn geleidelijk opgebouwd is, wat het gehanteerde flexibele evaluatiebeleid precies inhoudt en welke plaats het vak Nederlands in dit geheel inneemt.

GROF GESCHUD

SONJA DE CRAEMER: *Leren leren. Een invulling vanuit de wetenschappen*

GERD CORNELISSEN: *Van een leerlijn 'leren leren' op school naar een aanzet tot zelfsturend-zelfstandig leren in het vak Nederlands*

Gerd Cornelissen is leerkracht Nederlands in de derde graad aso van het Sint-Ritacollege. Zij pikt de draad van Luc Vercammen weer op en geeft aan op welke manier haar didactische aanpak van het vak Nederlands beïnvloed is door de centrale leerlijn 'leren leren' op school. Haar eigen bewustwordingsproces vat ze chronologisch samen in een drietal stappen: van (1) kennismaken met studiemethoden en verwerkingsstrategieën over (2) een eerste aanzet tot zelfstandig werken naar (3) een voorzichtige vorm van zelfsturend leren. Met concrete voorbeelden voor het vijfde en het zesde jaar aso stoffeert ze haar inspirerende verhaal.

PETER VAN PETEGEM & SVEN DE MAEYER: *Zelfverantwoordelijk leren en leerstijlgeoriënteerde studiebegeleiding*

Uit onderzoek blijkt dat de wijze waarop leerlingen leren, in hoge mate bepalend is voor de leerresultaten die ze behalen. Het begrip 'leerstijlen' blijkt een vruchtbaar concept om praktijkrelevante uitspraken te doen over de manieren van leren. Peter Van Petegem & Sven De Maeyer deden onder-

zoek naar de leerstijlen van leerlingen uit het zesde jaar aso in relatie tot een opzet rond zelfverantwoordelijk leren. Na een schets van het theoretisch kader brengen ze verslag uit over dit onderzoek, dat op de school van Luc Vercammen en Gerd Cornelissen plaatsvond. De eerste resultaten zijn zeer bemoedigend en geven een extra stimulans om op de ingeslagen weg verder te gaan.

GROF GESCHUD

GERDA WITTERS: *Leren leren in de B-stroom van de eerste graad... onze visie*

KOEN VAN GORP: *Leren, dat doe je gewoon! Leren leren in wereldoriëntatie-onderwijs in de basisschool*

In het basisonderwijs blijken veel leerlingen niet in staat om zelfstandig informatie te verwerken of om hun eigen leerproces te sturen. Met een probleemanalyse van het wereldoriëntatie-onderwijs legt Koen Van Gorp de vinger op de wonde: het onderwijs is nog te veel op de overdracht van abstracte, gedecontextualiseerde kennis gericht. 'Goed' onderwijs daarentegen is zelfontdekkend en probleemoplossend; de link met de taakgerichte aanpak is voor de auteur meteen duidelijk. Aan de hand van enkele concrete voorbeelden uit het wo-onderwijs presenteert hij tot slot een stukje didactiek.

GROF GESCHUD

VIC DAMEN: *Leren leren en zelfstandig werken. Een reactie vanuit de biologiedidactiek*

WILLY SLEURS: *Remediëring van leesproblemen. Niet alleen een zaak voor taalleerkrachten*

Leraren van de positief-wetenschappelijke vakken gaan er meestal van uit dat de leerlingen van het secundair onderwijs vaardig genoeg zijn in begrijpend lezen om de aangeboden (wetenschappelijke) teksten te begrijpen. Nochtans ligt een gebrekkige leesvaardigheid vaak aan de basis van veel leerproblemen. Willy Sleurs, zelf leraar en vakdidacticus biologie, heeft zich in deze problematiek verdiept. Hij stelt drie soorten diagnostische toetsen voor om de mate van begrijpend lezen te meten. Aan het Heilig-Drievuldigheidscollege, een middelgrote Leuvense school, heeft hij een drieledig remediëringsprogramma opgezet voor leerlingen met leermoeilijkheden voor het vak biologie. De eerste resultaten zijn bemoedigend.

TOM SLEEUWAERT: *Leren noteren*

Luisteren naar leerstof of naar informatieve teksten, met daaraan gekoppeld het maken van studeerbare notities, is een belangrijke vaardigheid in functie van leren leren. Tom Sleuwaert stelt voor elke stap van het luisterproces (voorbereiden, uitvoeren en terugblikken) een mogelijke didactische aanpak voor die in de laatste jaren van het secundair onderwijs geïntroduceerd kan worden. Dat leren noteren niet alleen geoefend moet worden tijdens de lessen Nederlands staat ook voor hem buiten kijf.

VON GESCHUD

WILFRIED DE HERT: *Het T-kopje*

INGEBOEKT

W. Vleugelers & H. Zijlstra (red.): *Lesgeven in het Studiehuis*. Leuven: Garant, 1998. [recensent Wouter Brandt]

J.S. Ten Brinke e.a. (red.): *Vakken vullen in het studiehuis*. Leuven: Garant, 1998. [recensent Wouter Brandt]

L. Bosman e.a.: *Jongeren aanspreken op hun leer-kracht*. Leuven/Amersfoort: Acco, 1998. [recensent Wouter Brandt]

M. Elshout-Mohr & T. Moerkamp: *Een theoretische verkenning van leren leren*. 's-Hertogenbosch: CINOP, 1998. [recensent Wouter Brandt]

GROF GESCHUD

WOUTER BRANDT: *En nu uit de impasse!*

Rita Rymenans
hoofddredacteur